

MILLE NIMEL PINGUTADA | Kaarel Oja: on imeline tunne, kui erivajadustega laps kogeb teatris siirast rõõmu

Igaüks, kes soovib, peab saama kultuurielust osa võtta. See on kõige olulisem põhimõte, millest ka poliitikud, ametnikud ja korraldajad peaksid lähtuma. Suures pildis ja pikemas vaates oleks patt nuriseda, sest tegelikult oleme õigel teel. Vaadet kitsendades selgub aga, et kahte peamist märksõna – „kättesaadavus“ ja „ligipääsetavus“ – saab tegudega palju paremini sisustada.

Tallinna linna kultuuriasutused on pööranud ligipääsetavusele viimasel paaril aastal aina suuremat tähelepanu. Kõigis meie raamatukogudes ja Linnamuuseumi filiaalides on tehtud ligipääsetavuse auditid. Nende põhjal parandatakse jooksvalt olukorda. Ligipääsetavuse eksperdid on kaasa rääkinud uue raamatukogubussi lähteülesandes. Raamatukogudes seisab lähiajal ees silmusvõimendite paigaldamine. Linnamuuseumis toimuvad erilised esmaspäevad, Tallinna Linnateatris on taas kirjeldustõlgetega etendused. Ligipääsetavus on olulisel kohal ka tavapärasele kultuurisündmustele toetuste jagamisel.

Aga sellest ei piisa. On sihtgrupe, kes vajavad, et nende peale mõeldaks esimesena, päris algusest peale. Nii sündiski Eesti esimene toetusmeede erivajadustega inimestele suunatud uute kultuuriprojektide loomiseks.

Ametliku statistika põhjal elab Eestis peaaegu 119 000 puudega inimest ja neist üle 25 000 Tallinnas. Erivajadustega inimeste spekter on seejuures mõistagi oluliselt laiem ja julgen pidada tõepäraseks mitmelt poolt kuulnud hinnangut, et praegu jääb erivajaduste tõttu meie kultuurielust (teatrist, muuseumidest, kontsertidest ja isegi kirjandusest) eemale umbes 20% inimesi. Lisaks erivajadustega inimestele endale jäävad sageli kas solidaarsusest või võimaluste puudumise tõttu eemale ka nende lähedased.

Ükskõik, mispidi vaadata, numbrid on suured. Neisse sisse vaadates näeme järgmist ringi väga spetsiifilisi barjääre. See ei tohi aga pelutada, sest lihtsalt praegu ongi see hetk, kui iga järgmise (ja senistest väiksema) sihtgrupi kaasamine aktiivsesse kultuuriellu nõuab eelnevast suuremat pingutust. Seda ette võtmata jääb aga vapikiri „Kultuur kõigile!“ paraku lihtsalt

ohtuleht.ee

Kultuuriministeerium
Tallinna Linnateater
Rahvuskooper Estonia
Teater

loosungiks.

Etendus, kus võib lärmi teha

Erivajadustega inimestele suunatud kultuurisündmuste tee on Eestis suuresti sisse tallamata. Kuigi mõistagi on suure südame ja lõputu energiaga inimesi ja asutusi, kes sellega tegelevad.

Rahvusoper Estonias esietendub märtsi alguses Eve Mutso lavastus „Tajuleebe tantsulugu“, mis on mõeldud autistlikele ja intellektipuudega lastele. See on kohaldus haridusprojektist „Balletilugu“.

Lavastusel saab olema avatud uste poliitika ja saal ise avatakse tunduvalt varem, et anda aega ruumiga kohaneda. Lapsed saavad soovi korral kohalt ja saalist lahkuda nii sageli, kui soovivad. Saal on etenduste vältel valgustatud, müra tegemine esinemise ajal on lubatud ja isegi julgustatud. Teater avab spetsiaalse lõõgastusala ja töötajad on ette valmistunud, et etenduse ajal igati vaatajaid aidata ja toetada. Need on vaid mõned näited kohaldustest, mis ei tähenda ometi kunstilisi allahindlusi. Need tähendavad lihtsalt teistsugust lähenemist. Inimesed, kes on põhjamaades sattunud sarnaseid lavastusi nägema, kirjeldavad laste silmanähtavat puhast rõõmu. Ja ka vanemate hämmingut, kui näiteks nende laps, kellel võib sageli uue inimesega kontakti saamine võtta muidu kuid, saab kontakti tantsija või näitlejaga poole tunni jooksul. See on ju midagi, mille nimel tasub pingutada!

Kontsert tõesti kõigile

Või veel üks näide. Tallinna tehnikaülikoolis on kaks aastat korraldatud ühtekuuluvuskontserti, mis on nii ligipääsetav, kui üks kontsert praeguste võimaluste juures üldse olla saab. 3. detsembril toimunud kontserdil oli viipekeeletõlge, kirjeldustõlge ja laulude sõnadest koostatud lihtsas keeles kokkuvõte. Ehkki kontserdi ajal ja järel on olnud võimalus annetada, ei ole see olnud ja vaevalt on ka tulevikus heategevusprojekt. Kui üldse, siis on see haridusprojekt, aga eelkõige väga hea kontsert, mille nautimisel on takistusi minimaalselt ja kus saavad ühes ruumis koos olla erinevad inimesed. Kedagi ei jäeta välja. (Muide, ühtekuuluvuskontsert „Mina olen olemas“ on järelevaadatav Jupiteris, kasutage võimalust!)

Selliseid sündmuseid ei ole olnud lihtne teha. Ei ole veel lihtsalt kättesaadavat süsteemset teadmist. Rahastust on keeruline leida. Ometi peaksid need olema elementaarne osa kultuuripildist ja tulevikus loodetavasti ongi.

Tallinna algatus uute kultuurisündmuste toetamiseks on pilootprojekt, millega loodame praegust pilti muuta ja samal ajal ka ise palju õppida. Lähteülesanne on esiootsa lihtne. Ühelt poolt ootame uusi sündmusi või teoseid, mis arvestavad juba loomeprotsessi alguses mõne konkreetse erivajadusega ja loovad nii võimaluse sellest osasaamiseks neile, kellele on täna kultuurisündmusi vähe või ei ole neid üldse. Seejuures räägime füüsiliste erivajaduste kõrval ka psüühilistest erivajadustest, püsivatest terviseprobleemidest ning intellekti-, vaimu- ja meelepuuetest. Näiteks sügavama autismispektriga inimesed, kelle jaoks on elava esituse (teater, kontserdid) puhul sageli mõned üksikud, aga see-eest suure mõjuga takistused. Teiseks oluliseks kriteeriumiks on loomingu professionaalsus. Me eeldame, et tegijateks on meie kutselised kunstnikud, teatritrupid, muuseumid või muusikakollektiivid. Teoste ja sündmuste loomise või korraldamise osas ei tohiks olla allahindlust tavapärasega võrreldes. On lihtsalt spetsiifilised nüansid, millega tuleb arvestada.

Järjepidevad sammud

Mõistagi ei jõua me selleni, et ühe taotlusvooru järel sünnib kõigile midagi. Aga eesmärk polegi kõike korraga lahendada, vaid astuda järjepidevaid ja süsteemseid samme. Kui kõik õnnestub, on Tallinna kultuurikalender aasta lõpuks rikkam kolme omanäolise sündmuse võrra. Ja meie kultuuriväli on rikkam olulise kogemuse võrra, mille abil veelgi suuremalt edasi minna.

Kaasav ühiskond tähendab, et kaasatud on võimalikult palju erinevaid vaatepunkte, sealhulgas erinevate erivajadustega inimeste omad. Seega on uued kultuurisündmused, mille jaoks taotlusvoor mõeldud, ka lihtsalt väärtus iseeneses. Ootame nende kõigi puhul ka laiemat erivajaduste teadvustamist, sest nagu psühholoog-koolitaja ja nõustaja Toivo Niiberg mõne aasta eest Õpetajate Lehes kirjutas, on igal erivajadusega lapsel tavavajadused. Ta vajab armastust, hellust ja hoolt, mõistmist, sõprust, abi, tunnustust – kõike seda, mida tavalapski. Ma olen nõus. Ja lisan, et iga erivajadusega inimese tavavajaduste hulka kuulub ka kõik see, mida saame kultuurielus osalemisest.

Loodame selle kõigega luua kogemuse, mis inspireerib teisi: suure südamega kultuurikorraldajate ja loojate kõrval ka kultuuriministeeriumi, teisi omavalitsusi ning Kultuurkapitali.

Ligipääsetavad sündmused nõuavad sageli suuremat eelarvet ja

pikemat kavandamist, kuid on õnnestumise korral seda pingutust väärt.